

KRÚŽKOVY

Občasník Slovákckého krúžku v Brně, čís. 19 /červen 1993/

- - x - -

PROGRAM NA III. ČTVRTLETÍ 1993

Červenec - srpen: Krúžkařské prázdniny

3. - 6. 9. účast na IV. mezinárodním folklórním festivalu Brno 93 podle dispozic, které budou účinkujícím rozeslány

15. 9. 19,30 hod. beseda v klubovně u Brutisu na Okružní ul. 21

VÍHLEDOVĚ:

20. 10. beseda

13. 11. DEN SLOVÁCKÉHO KRÚŽKU v Domě techniky a výstaviště: připomenutí 85. výročí založení krúžku

5. 2. 1994 44. slovácký ples v Domě techniky u výstaviště

- x -

85. VÝROČÍ ZALOŽENÍ KRÚŽKU

Toto "půlkulaté" výročí připadá na letošní rok. Mohli bychom ho připomenout jen stručně, na některé besedě v podzimních měsících, myslíme si však, že by zasloužilo větší publicitu a především, že by se mělo stát setkáním krúžkařů všech věkových kategorií. Proto výbor krúžku /jak mu ostatně ukládá usnesení poslední valné hromady/ vyzývá všechny, aby se zapojili do příprav DNE KRÚŽKU, který hodláme uskutečnit 13. listopadu t. r. v Domě techniky. Od 10 hod. dopoledne by se tam stále něco mělo dít: počítáme s výstavou trofejí a dokumentů z historie krúžku, výstavou kronik, promítáním diapozitivů i promítáním videozáznamů, které jsou dosud k dispozici. V odpoledních hodinách by měly všechny složky krúžku představit něco ze svého repertoáru v 15-20ti minutových vystoupeních, tedy zpěváci, zpěvačky, muzika, taneční skupina a Slováček. V podvečer by pak měl být nedlouhý společný program všech složek s případnými zdravicemi případných hostí. A samozřejmě osobní setkání mnohých, kteří se třeba už po léta neviděli a správná zábava v krúžkařském duchu.

Prosíme všechny, kteří mají nějaký nápad jak obhájit toto setkání a kteří jsou ochotni k tomu přiložit ruku k dílu,

aby se přihlásili u členů výboru. DEN KRÚŽKU bude takový, jaký ho dokážeme připravit, jaký ho sami uděláme! A máte-li doma nějaké dokumenty, které svědčí o životě a historie krúžku, dejte je laskavě k dispozici.

Výbor krúžku

- x -

JUBILANT DUŠAN HOLÝ DĚKUJE VŠEM GRATULANTŮM ZA BLAHOPŘÁNÍ
A POSÍLÁ VŠEM TENTO LIST /uvedený skladbou C. Monteverdiho
"KDES TAM BÝVAL HOLÝ"/:

Kde, tam...

Není však důležitější,

že Vás teď, vážení přátelé, x/

zve ze srdce, abyste 25. 4. 1993

vypili

kdekoli

k jeho šedesátinám

/hrom do nich!/
především na své zdraví vše,

co Vám udělá dobře?

Samozřejmě, že na vlastní náklady,
popřípadě - jak prvéj hornáčtí chlapci přijávali
a lidé sa temu čudovali -

za lušně, za svorně, za želézka orné?

Či za záosky yozné?

Lebo keď - sedasi za stolom - goralenku pili
a svojíma suzama sklénky dolévali?

... ..

Prosí Vás:

Moc ho za tyto řádky nesuďte.

Dušan Holý

- x -

V Malovaném kraji, čís. 2/1993, byl uveřejněn článek o našem krúžku. Přikládáme jeho kopii k dnešnímu číslu Krúžko-zoru.

SLOVÁCKO - DOLNÁCKO

V našem národopisném putování Slováckem jsme se již dostali do úrodného Pomoraví. Této oblasti se běžně říká Dolnácko, a zřejmě není třeba vysvětlovat proč, Střední tok řeky Moravy, protékající touto oblastí druhdy v širokých meandrech, zde za tisíciletí naplavil úrodnou prst a příčinnivá ruka sedláka pak z tohoto kraje udělala pravou zahradu Moravy. **Pravda, po meandrech až na úsek tzv. vátych písků pod Bzen -** cem, již zde není ani památka, Morava smutně plyne spoutána regulovaným korytem a ani s úrodností to po čtyřicetiletém komunistickém panství již není zcela v pořádku, kraj si však dodnes zachoval mnoho ze své osobitosti, a to právě díky lidové kultuře. Je to s podivem, ale přes poměrnou zámožnost zdejších obyvatel zde zůstalo z celého Slovácka zachováno nejvíce památek lidového stavitelství. Jsou to zejména typické dlouhé okapově orientované selské domy, bíle nalíčené a modře podrovnané, často s květinovými ornamenty nad okny, dveřmi a v několika málo případech i nad zbylými žudry. Obce v naší oblasti jsou v podstatě bez výjimky ulicovky. Mimo jejich intravilám se často nacházejí tzv. sklepní městečka či ulice, vybudované převážně ve svažitých částech katastru. Nejznámější z nich je sklepní městečko Plže, náležející k obci Petrov, které, protože památkově chráněno, si dodnes zachovalo svůj původní charakter a dispozici. Ve většině ostatních případů byly původní sklepy znehodnoceny druhotnými přístavbami či nevkusnou moderní výzdobou. Kolem řeky Moravy, zejména v její bezprostřední nivě, se až do socializace zemědělství rozkládaly veleúrodné květnaté louky. Aby se pozemky neznehodnocovaly častým vjížděním selských povozů, byly přímo na nich stavěny seníky, odkud se pak, po zá- mrazu, již bez ohrožení půdy seno sváželo do státek. Vzhledem

tomu, že většina těchto luk byla po kolektivizaci necitlivě rozorána, aby se z nich stala podmáčená pole, která bylo nutno za velké peníze meliorovat, pozbyly i seníky svoji funkci, takže do dnešních dnů se zachovalo pouze několik exemplářů na strážnickém katastru.

Pokud jde o lidovou architekturu, je oblast Dolňácka poměrně jednotná. Jinak se ale jeví, podíváme-li se na ni okem člověka, zajímajícího se o lidový oděv, zpěv, tanec. V tomto případě s překvapením zjistíme, kolik lze na tomto z hlediska geografického rozhodně nevelkém prostoru nalézt rozmanitostí. Zejména pokud jde o kroj, trůfáme si tvrdit, že jen stěží bychom v Evropě našli paraleru, vůbec pak již ne, brali-li bychom Slovácko jako celek, tedy i s oblastmi, o kterých jsme již dříve hovořili /Kyjovskem, Hanáckým Slováckem, Podlužím/ a o nichž ještě psát budeme /Hornáckem, Kopenicemi, Uherskobrodskem a Zálesím/. A právě kroj tvoří podklad, podle něhož je již století přijato Dolňácko rozčleňovat. Hovoříme tedy o Uherskohradištsku, Kunovicku, Uherskoostrožsku, Veselsku, Strážnicku a poněkud samostatně ležícím Rohatci.

Kroj uherskohradištský můžeme dále členit na čtvero variant:

a/kroj polešovský, jenž se nosí, resp. nosil v Polešovicích, Ořechově, Vážanech, Nedakonících, Tučapech, Kostelanech, Zlechově, Boršicích, Tupesích a v Písku /pouze ženský/

b/kroj velehradsko-spytihněvský, charakteristický pro Velehrad, Modrou, Salaš, Starou Huť, Jankovice, Košíky, Jalubí, Kudlovice, Sušice, Traplice, Halenkovice, Žlutavu, Spytihněv, Babice, a Huštěnovice

c/kroj staroměstsko-jarošovský, oblékaný ve Starém Městě, Jarošově a Mařaticích

d/ kroj bílovenský, nošený v Bílovicích, Místřicích, Kněžpoli, Včelarech, Topolné, Nedachlebicích, Částkově, Březolupech, Šarovech a Komárově

Kroj kunovský má své rozšíření v obcích Derfle, Mařaticích, Kunovicích, Věskách, Popovicích, Podolí a Míkovicích

Uherskoostrožský kroj je charakteristický pro vesnice Blatnici, Blatničku, Ostrožskou Lhotu, Ostrožskou Novou Ves, Chýlice, Kvačice, Mikološ, Hluk a předměstí Uherského Ostrohu.

Kroj veselský je typický pro Zarazice, Vnorovy, Lideřovice, Hroznovou Lhotu, Kozojídky, Tasov, Žeraviny, Kněždub, Tvarožnou Lhotu a Písek

Kroj strážnický se nosil v samotné Strážnici a dále pak v Petrově, Zvolenově, Sudoměřicích a Radějově

Samostatně pak stojí, jak jsme již byli uvedli, obec Rohatec, jejíž kroj je ovšem v mnohém příbuzný sousední oblasti strážnické.

Tímto vymezením jsme nejenom rozdělili Dolňácko na menší, přehlednější celky, ale zároveň jsme jej dokonale poznali po stránce topografické, neboť až na výjimky nám neunikla žádná obec. Samozřejmě, že žádné rozdělení není dokonalé, podobně i toto. V přechodových oblastech pochopitelně kroje často nevykazují všechny znaky, charakteristické pro centrální obce - např. kroje z Hroznové Lhoty či Tasova mají již v mnohém blízko sousednímu Hornácku a naopak, hornácké obce Lipov či Louka vykazují některé znaky oblasti veselské, ale k těmto úkazům se vrátíme podrobněji v následujícím čísle Krůžkozoru, kde si jednotlivé kroje připomeneme.

STOPOU TRADICE

K 85. výročí Slovákckého krúžku v Brně

"Nevzpomínám si, že bych za poslední léta viděl tančit na brněnských parketách polku s takovou chutí mladými lidmi," poznamenal jsem obdivně na adresu několika páru, které se toho večera objevily před cimbálovkou jako první. Teprve později

JINDŘICH UHER

jsem se dozvěděl, že to "skočil do kola" stárek Slovákckého krúžku Jiří Martinek, chlapec od Vselína, který přišel do Brna studovat strojárnu (druhý stárek zase elekrotechniku) a když se poprvé objevil v této společnosti, neuměl pryč "sa hnut". Ale pak si folklór tak zamiloval, že...

"Mně to připadá normální," usmál se do bílého kníru právě opět zvolený starosta krúžku Jan Miroslav Krist, který ovšem vidá a slýchá chasu na zkouškách několikrát do týdne. Kolem zrovna šel nejstarší člen krúžku, jehož křestní list nese datum zrodu Slovákckého krúžku v Brně, tedy rok 1908, František Hasil řečený řancek, který už před lety proslul výrokem, že právě krúžek udělal z něho, uvědomělého Podlužáka, neméně uvědomělého Moravského Slováka. Tak mu rozšířil obzor! A sám starosta Krist k tomu dodává, že když přišel v padesátých letech do krúžku, znal jenom Brodsko, ale zde ovládl i další regiony. Ale to už jsme zamířili proti toku let zpět do minulosti brněnského SK, který by patrně nevznikl, nebyl obrody českého národního živlu v poněmčelém městě. Když totiž na sklonku minulého století (1899) vznikla v Brně přece jenom česká technika a krátce na to opustili česká gymnázia v Hodoníně a Uherském Hradišti první absolventi, objevili se v brněnských hostincích chudí studenti ze Slovákcka, aby nejen skrovně popíli, ale především vášnivě debatovali o "české otázce". Od slov, střídaných zpíváními verši lidových písní, vedla cesta k prvním veřejným akademiím, večírkům, slavnostem, na nichž se znenadání objevily první kroje! Oblékli je chlapci, kteří se už vydělili z ostatního studentského společenství jako uvědomělý kroužek "Moravských Slováků". A tak se jednoho dne roku 1908 objevila v aule techniky informační vývěska s nápisem Slovákcký krúžek!

Tyhle a další údaje jsem vyčetl ze záslužné Kristovy publikace, věnované historii slovákckých krúžku u nás vůbec. Stojí v ní také, že už tenkrát se členové přeli o smysl své činnosti: Je nezbytné tvrdošijně uchovávat hodnoty lidové kultury, nebo odmítnout tradici ve jménu odstranění hospodářské a sociální zaostalosti?

Naštěstí se nejen teoretizovalo, ale především - zpívalo! Krúžkaři přijali nepsaný zákon, že se na besedě, zpravidla v hostinci U Polenků (později U formana, kam svého času chodíval i Rudolf Těsnohlídek nebo Leoš Janáček), nesmí zpívat jiná píseň než slovákcká nebo slovenská.

"Čím měla více lokálních prvků, čím více vyjadřovala starý, už len z tradicí

známý život, čím více dialektických zvláštností sa v nej zachovalo, tím lepší, tím měla větší cenu. Často spívané a do stej míery ošumělé, ako napr. Boleráz, Boleráz

alebo Tancuj, tancuj, vykručaj, nikto ani nevzpomenul," napsal ve vzpomínkách na

léta 1907 - 1914 ing. Štefan Janšák. Zpívalo se, zpívalo, ale tančilo mnohem méně, protože nebylo hudby! Ale i ta se nakonec objevila.

To šel jednou krúžkař Demela kolem oken bytu žabovického architekta Ot. Vašíčka, když tu uslyšel známou muziku. Pane architektke, vy tu máte velkých Trnů! vyhrkl hned u dveří poté, co se osmělil zazvonit. Mám, usmál se Vašíček, však se pojdte podívat. Vysokoškolák vešel a s údivem hleděl na pět středoškoláků s housličkami. Záhy se dali dohromady s Demelovými muzikanty a už v květnu 1913 hrála na majálesu v královopolském Besedním domě kapela Slovákckého krúžku v Brně, jak vzpomíná její člen, později učitel Leoš Zeman z Velké, syn sběratele Martina Zemana. Rok nato vyvrcholila činnost krúžku večírkem s přednáškou o Slovensku a Slovákku.

Po válce nastala krúžku "zlatá doba". Do Brna houlně přicházeli studenti ze Slovákcka, ponejvíc od Hodonína, hornáčtí stárci se střídali s podlužáckými, muzikantů byla hojnost, i verbířů a zpěváků, takže v platnost vstoupil další zákon: Za večer se nesmí ani jedna píseň opakovat! Muzikanti zas žárlivě střežili čistotu svého regionu. Teprve v konfrontaci si uvědomovali, jak byli pošetilí, když si dost nevážili místního folklóru.

"Mnohému slovákckému chlapci, který doma považoval lidovou píseň za cosi podřadného, lidový kroj za cosi, co je nejlépe odložit, teprve návštěvami brněnského krúžku se otevřely oči, teprve zde, v odloučení od domova, ale v prostředí prosáklém jeho duchem, při debatách i praktických exkurzích k hodnotám lidové kultury, si uvědomil pozitivní prvky domácí tradice, až byl posléze proniknut myšlenkami krúžkařského hnutí," píše J.M. Krist a hned k tomu dodává, že také dnes se krúžkaři kromě tance a zpěvu vzdělávají ve znalostech o různých regionech. Zsvěcené slovo jim k tomu říká nebo píše do občasnku Krúžkozor právě jejich starosta. Navazuje na takové osobnosti, jako Joža Černík, Kyselková, Ulchla; ten před válkou vyprávěl krúžkařům například o rytmu, jiná debata zas byla věnována Kopaním, velkým hudcům, různým nářečím, krúžkařské historii apod.

Mezi válkami se krúžek stal významnou kulturní institucí, už od roku 1927 spolupracoval s mladým rozhlasem v pásmech Večer na dědině, pořádal setkání s krúžky v Praze a Bratislavě, roku 1936 vydal zpěvník dr. Jana Poláčka, který to množství

písní shromážděné v několika dílech znamenal právě na večírkách krúžkařů. Pobesedovat přišel i básník Halas, výtvarník Hlavica, houslista Štěpánek ... To už sedával za cimbálem muzikant - legenda Jaromír Běhúnek, jinak úředník ČSD, který se naučil hrát na cimbál od poloslepého cigána v Brně. V roce 1939 přijal krúžek stanovy, které platí dodnes. Mj. v nich stojí, že účelem spolku je pěstovat, udržovat a prohlubovat osobitost slovákckého lidu.

Za okupace krúžek pořádal hornáčké, dolňácké, podlužácké a kopanické akademie a rok po osvobození, 28. dubna 1946, uskutečnil významnou Slovákckou akademii. Počátkem padesátých let stamul před kapelou dnešní profesor veterinárního lékařství, tehdejší student Luboš Holý, primáš a zpěvák, taneční páry se roztočily pod přísným a zasvěceným vedením Zdenky Jehnkové, k vyhlášeným stárkům patřili tři Janové, dnešní starosta Krist, současný lékař kyjovské nemocnice Pavlík a Jan Prokop. Zpívali a hráli tu Antoš Frolka, Dušan Holý, Vladimír Klusák, Jaromír Nečas, Martin Zálešák, Josef Tomeš, Helena Supová, Božena Šebetovská a mnoho dalších. Holého vy střídal na řadu let primáš Mirek Marek, duší kroužku se stali manželé Páčovi, atd. - atd.!

Na tom večeru 13. ledna, prvním v jubilejním roku brněnského Slovákckého krúžku, jsem usedl na "súdnú stolicu", tedy mezi starší členy, kteří spíše zvedali pohárky než nohy, svoje už mají "doskákáno", i když ani čerstvý šedesátník J.M. Krist s paní výtvarnicí jednu chvíli neodolal bystré hře kapely v čele s primášem ing. Josefem Pokorným a těšil se pohledem i poslechem. Prostorný sál na Lesné zaplnili dobře zpoloviny mladí lidé, kteří dosud považují lidovou píseň a tance za cosi přirozeného, což je dnes úkaz dosti unikátní. Že toho lze jen litovat? Jistě, ale kromě toho můžeme být i pyšní na mladé lidi, kteří se neženou do uniformy jednostranně pochopené "civilizace" ...

Brněnský krúžek má sice jenom něco ke stovce členů, dvě třetiny pocházejí hlavně ze Slovákcka, zbytek tvoří rodilí Brňané, dalších padesát jich působí na Slovákku, ale zdaleka není na Moravě sám! Dobrého bývá vždycky pomálu. S tím už se musí člověk smířit, a o to víc obdivovat a podpořovat!